

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 23 mars 1897, kl. 4 e. m.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, an- gående handeln med vin och maldrycker.

Till utskottets behandling har hänvisats en af herr *P. Waldenström* och ett större antal andra ledamöter af kammaren afgifven motion n:o 143, deri motionärerna föreslå:

1:o) att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det ville Kongl. Maj:t efter sakkunnig utredning bestämma en gräns emellan svagdricka och starkare maldrycker samt dervid, om det praktiskt låter sig göra, lägga alkoholhalten till grund för en sådan bestämmelse;

2:o) att Riksdagen må, under förutsättning af bifall till detta förslag, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det ville Kongl. Maj:t förklara:

a) att handeln med svagdricka skall vara fri från alla inskränkande bestämmelser, som nu gälla handeln med maldrycker i allmänhet, och

b) att handeln med vin och starkare maldrycker icke må, vare sig på landsbygd eller i stad, förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras.

Motionärerna hafva till stöd för sina yrkanden åberopat den utredning och de skäl, som Andra Kammarens tillfälliga utskotts n:o 2 utlåtande n:o 13 vid 1896 års riksdag innehöll.

Utskottet anser sig därför böra nu erinra om denna frågas behandling af det vid nästföregående års riksdag tillsatta utskott, som behandlade densamma.

Vid 1896 års riksdag hade rörande denna fråga väckts 3 olika motioner, deri motionärerna föreslagit:

i en: *att* Riksdagen för sin del besluter att hos Kongl. Maj:t hemställa om sådana förändringar i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., *att* en gräns bestämmes mellan å ena sidan s. k. svagdricka och å andra sidan de starkare maltdryckerna, samt *att* handeln med svagdricka undandrages de inskränkande bestämmelser, som nu gälla för handeln med maltdrycker i allmänhet, och ställes på samma linie som handeln med de i 8 § af nämnda kongl. förordning omförmälda drycker;

i en annan: *att* Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa om sådan ändring af nu gällande lagstiftning angående handeln med vin och maltdrycker, att 1:o) en gräns bestämmes mellan öl och svagdricka, 2:o) handeln med vin och öl icke må, vare sig i stad eller på land, förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras

och i den tredje: *att* Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla om sådana förändringar i nu gällande förordning om handeln med vin och maltdrycker med mera,

att handeln med vin och maltdrycker skiljes från annan handel, så att ingen allenast på grund af förvärfvade handelsrättigheter må ega att sälja öl vare sig i mindre eller större partier.

Till stöd för sina påståenden hade motionärerna åberopat åtskilliga omständigheter, af hvilka här torde få återupptagas följande:

att frågan om svagdrickats frigörelse från de inskränkningar, som gälla för ölhandeln, syntes för nykterhetssaken vara af den stora vikt, att en tillfredsställande lösning af denna fråga borde snarast möjligt komma till stånd;

att en ändring af lagstiftningen i det syfte, Riksdagen i skrifvelse (n:o 39) år 1892 begärt, skulle helsas med tillfredsställelse af befolkningen öfver allt i landet, möjligen med undantag af målsmännen för den industri, som uteslutande sysselsatte sig med tillverkningen af de starkare maltdryckerna, enär i deras intresse låge, att en ökad ölförbrukning komme till stånd;

att de kostnader, som kunde blifva nödvändiga för genomförande af den ändring, som åsyftades, fullt skulle uppvägas af de moraliska och

ekonomiska fördelar, som skulle vinnas genom förändringen i fråga: en ökad förbrukning af det oskadliga och i viss mån närande svagdrickat samt en motsvarande minskning af den ur alla synpunkter skadliga och förkastliga förbrukningen af de berusande maldryckerna;

att vin och öl öfver allt erkändes blifva allt mer och mer farliga rusdrycker, af hvilken orsak man ock sett sig tvungen att särskildt lagstifta om dem;

att det emellertid vore omöjligt att öfva nödig kontroll öfver lagens efterlefnad, så länge dessa varor finge säljas i hvarje handelsbod;

att man i kampen mot bränvinet snart fann det nödvändigt att skilja bränvinshandeln från annan handel;

att ingen nu torde finnas, som skulle vilja att bränvin finge säljas i hvarje handelsbod;

att hvad sålunda funnits nyttigt med afseende å bränvinet utan tvifvel skulle medföra samma nytta, om det, såsom behovet allt mer och mer gjorde gällande, tillämpades äfven på öl och vin;

att man såsom det kraftigaste skälet vid bekämpande af den äskade förändringen framhållit, att det vore omöjligt dels att skilja mellan öl och svagdricka, dels ock att hindra efterjäsning af buteljeradt svagdricka samt deraf följande stegring af alkoholhalten;

att detta dock måste vara ett svepskäl;

att man såsom en gräns mellan öl och svagdricka kunde bestämma en viss procent alkoholhalt, t. ex. 3 eller 2 procent.

att, hvad anginge efterjäsningen, ett stort bryggeribolag i Stockholm för några år sedan annonserade, att dess iskällardricka pasteuriserades, hvarigenom efterjäsning och stegring af alkoholhalten omöjliggjordes;

att, när år 1895 några nykterhetsordnar förbjödo sina medlemmar att förtära maldrycker med större alkoholhalt än 2 volymprocent, en bryggare i Stockholm strax erbjöd sig att tillverka och tillhandahålla en maldryck, hvars alkoholhalt icke öfverstege nämnda gräns;

att det vore origtigt att i denna sak göra skilnad mellan stad och land;

att ölhandeln i de många brödbodarne och mjölmagasinen i städerna vållade lika stor skada som någon ölhandel i handelsbodarne på landet;

att det i städerna dessutom vore vida mindre än på landet behöfligt att öl såldes i hvarje butik;

att under en lång följd af år i Riksdagen gjorts framställningar i syfte att få åtkomsten af äfven de svagare rusdryckerna öl och vin försvårad;

att sådant föranledts deraf, att det visat sig, att, i samma mån som de spirituösa dryckerna blifvit svåråtkomliga, ölet hufvudsakligen trädt i deras ställe;

att detta till en början betraktades som ett lyckligt förhållande, enär man i ölet såg mindre en rusgifvande än en nyttig och närande dryck, som, måttligt njuten, vore mindre farlig än bränvinet;

att erfarenheten emellertid intygat, att ölet äfven kunde i hög grad missbrukas och särskildt i en del samhällen, der stora arbetareskaror finnas, vålla oordningar, fylleri och störande uppträden af allehanda slag;

att erfarenheter och derpå fotade statistiska uppgifter från Göteborg ådagalagt, att icke ensamt missbruk af bränvin framkallat ett starkt rus, utan att äfven *ölmissbruk* i icke ringa grad bidragit att höja summan af fylleriförseelser;

att det emellertid icke vore blott der, hvarest ölstugor finnas, som ett omåttligt förtärande af öl och deraf följande oordningar förekommo, enär, då ölet betraktades som en vanlig handelsvara, det icke vore svårt att åtkomma det när och hvar som helst, äfven om det icke finge utdrickas på platsen, der det köptes;

att genom bestämmelsen, att i vanlig handelsbod på landsbygden ej finge försäljas öl och vin till afhemtning i mindre parti än tio liter, visserligen någon inskränkning i frågan om handeln med nämnda drycker blifvit gjord, men då dels denna bestämmelse ofta kringginges och kontrolleringen vore svår att verkställa, dels försäljning af öl från fordon, utsända af bryggerier, eller så kallade öltappare fritt påginge, kräfdes i ordningens, sedlighetens och nykterhetens intresse mera tidsenliga och effektiva lagstiftningsåtgärder;

att en sådan åtgärd af verklig betydelse vore hvad Riksdagen år 1892 beslöt, nemligen *öl- och vinhandels* skiljande från vanlig handelsrörelse, en begäran, som emellertid då icke vann Kongl. Maj:ts godkännande men föranledde till utfärdande af den så kallade tiolitersförordningen;

att en bestämmelse om gränsskilnad mellan svagdricka och öl lika väl torde kunna meddelas här i Sverige som i Danmark, der en sådan gräns för närvarande vore bestämd; samt

att det inom landet finnes en mängd handlande, hvilka af religiösa och nykterhetsskäl icke skulle vilja sälja öl och vin till afhemtning, men hvilka nu tvingades till dylik försäljning, enär de under rådande konkurrens eljest skulle utsätta sig för risken att mista en del af sina kunder och dermed kanske se möjligheten för sin utkomst tillintetgjord.

Utskottet erinrade derefter om att vid 1891 års riksdag utskottet efter en uttömmande utredning och historik hemställt *dels* om sådana ändringar i kongl. förordningen den 24 oktober 1885, att försäljning af vin och maldrycker till afhemtning ej finge å landsbygden förenas med annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordrades, samt att rättighet till försäljning af maldrycker till mindre belopp än 10 liter skulle å landsbygden förvärfvas i den ordning, som § 11 af förenämnda kongl. förordning redan stadgade om försäljning af vin; *dels ock att* Kongl. Maj:t ville låta utreda, huru på det mest praktiska sätt en gräns kunde bestämmas mellan svagdricka å ena sidan och starkare maldrycker å den andra, samt att Kongl. Maj:t, på grund af nämnda utredning, ville vidtaga de förändringar i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maldrycker m. m., att en sådan gräns bestämdes samt att handeln med svagdricka undandroges de inskränkande bestämmelser, som nu gälde för handeln med maldrycker i allmänhet, samt ställdes på samma linie som handeln med de i § 8 af nämnda kongl. förordning omförmälda dryckerna.

Sedan Andra Kammaren bifallit utskottets förslag, men Första Kammaren, på tillstyrkan af dess tillfälliga utskott, afslagit detsamma, blef frågan ånyo upptagen 1892, då Andra Kammaren utan diskussion och Första Kammaren med 50 röster mot 40 beslöt en skrifvelse i ofvanberörda syfte.

I denna skrifvelse anförde Riksdagen följande:

»Förslaget att bereda en lättare tillgång till åtkomsten af svagdricka, hvilken i någon mån närande läskedryck för de mindre bemedlade blifvit snart sagdt en nödvändighetsvara, samt att på sådant sätt undanrödja eller åtminstone inskränka anledningarne för dem att förtära de dyrare och mera berusande maldryckerna, anser Riksdagen vara synnerligen beaktansvärdt och böra af statsmagterna understödjas, för så vidt en följdriktig lagstiftning i detta ämne kan åstadkommas samt lagens tillämpning låter sig praktiskt genomföras. Härvid torde först böra komma under ompröfning, huruvida ur teknisk synpunkt möjlighet förefinnes att

uppdraga en så bestämd alkoholgräns mellan starkare och svagare malt-drycker, att denna gräns kan i lag fästas, och om så är fallet, lärer vidare böra afgöras, hvilken denna alkoholgräns bör vara, samt huru nöjaktig kontroll deraf må vid den praktiska tillämpningen kunna åstadkommas.

För att vinna klarhet i dessa frågor begärdes vid frågans behandling under sistlidet års riksdag utlåtande i ämnet af två sakkunnige män, hvilka samstämmande uttalade den mening, att en gränslinie mellan ifrågavarande drycker bör kunna laggiltigt uppdragas.

Riksdagen, som anser i hög grad önskvärdt, att en sådan gräns blifver i lag bestämd, men som saknar förutsättningar för att gifva anvisning, huru detta lämpligast må kunna ske, får derfor anhålla, att Eders Kongl. Maj:t ville låta utreda, huru på det mest praktiska sätt en gräns må kunna bestämmas mellan svagdricka å ena sidan och starkare maltdrycker å den andra, samt att Eders Kongl. Maj:t på grund af sådan utredning ville vidtaga de förändringar i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., att en sådan gräns bestämmes, samt att handel med svagdricka undandrages de inskränkande bestämmelser, som nu gälla för handel med maltdrycker i allmänhet, samt ställes på samma linie som handel med de i § 8 af berörda kongl. förordning omnämnda dryckerna.»

Med anledning af denna skrifvelse företog Kongl. Maj:t frågan till behandling. Finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå fick befallning att yttra sig om lämpligaste sättet för bestämmande af en gräns mellan svagdricka å ena sidan samt starkare maltdrycker å den andra. Dess underdåniga utlåtande afgafs den 8 oktober 1892. Hufvudsumman af detsamma kunde sammanfattas i följande fyra punkter:

a) att svagdricka verkligen kan skiljas från öl och öfriga malt-drycker (sid. 16);

b) att stamvörtens extrakthalt men icke dryckens alkoholhalt bör läggas till grund för bestämmandet af gränsen mellan dessa drycker (sid. 8, 16);

c) att i sådant fall »dricka» bör definieras såsom en maltdryck, beredd af en stamvört, hvilkens extrakthalt icke öfverstiger 7 procent (sid. 13), samt att det bör stadgas förbud att vid handel begagna benämningen »dricka» för drycker, beredda af en vört med större extrakt-halt än 7 procent (sid. 19);

d) att bestämmandet af en sådan gräns skulle nödvändiggöra en kontroll vid bryggerierna, hvilken kontroll dock blefve förenad med så dryga kostnader, att den icke torde kunna anordnas utan i sammanhang med en beskattning af maldrycker (sid. 17).

Detta underdåniga utlåtande föranledde herr civilministern att i fråga om nu afhandlade sak tillråda Kongl. Maj:t att endast så till vida efterkomma Riksdagens önskan, att § 11 i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående handeln med vin och maldrycker finge en i så måtto ändrad lydelse, att rättigheten att sälja maldrycker på landet i mindre quantitet än tio liter blef bunden vid samma vilkor som rättigheten att sälja vin. Hvad åter anginge bestämmandet af en gräns mellan svagdricka och starkare maldrycker, ansåg herr statsrådet, att med afseende på de dryga kostnader, som en nödig kontroll skulle betinga, denna fråga borde för *det närvarande* få förfalla. I sammanhang dermed afstyrkte han äfven bifall till Riksdagens önskan, att förbud måtte stadgas mot att å landsbygden förena vin- och maldryckshandel med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras, och *det emedan ett stadgande i det af Riksdagen ifrågasatta syftet måste under nuvarande förhållanden blifva gällande äfven i fråga om svagdricka.*

Hvad herr statsrådet sålunda anfört, gillades af Kongl. Maj:t, som i nådig proposition (n:o 46) till 1893 års Riksdag begärde Riksdagens yttrande öfver ett i civildepartementet uppgjort förslag till ändring af bland annat ofvan nämnda § 11 i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maldrycker m. m. Sedan Riksdagen uttalat sitt gillande af detta förslag, blef det gällande lag den 1 oktober 1893.

Utskottet fann emellertid att den sålunda vunna förbättring icke kunnat tysta krafvet på ett fullständigt genomförande af de önskningsmål, som framställes i Riksdagens skrifvelse 1892, så mycket mindre som Kongl. Maj:t icke *afslagit* Riksdagens begäran i de två viktigaste punkterna utan endast *för närvarande* och *under nuvarande förhållanden* låtit saken förfalla.

Utskottet upptog derefter till besvarande frågan, om det vore möjligt att bestämma en praktisk gräns emellan svagdricka och öl.

Härvid hänvisade utskottet dels till två vid utskottets utlåtande 1891 fogade utlåtanden, det ena af professorn i kemisk teknologi vid kongl. tekniska högskolan P. Klason, och det andra af kemisten vid kongl. flottans mindepartement A. Werner Cronquist, dels till det af

kongl. finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå den 8 oktober 1892 afgifna underdåniga utlåtandet, dels ock till två vid utskottets eget utlåtande fogade bilagor, utgörande svar på af utskottet framställda frågor, det ena af professorn i hygien vid Karolinska institutet E. Almqvist, det andra af professorn i kemi vid Upsala universitet O. Widman, dels slutligen till en till utskottet insänd skrifvelse från disponenten från svagdricksbryggeriet i Eskilstuna, apotekare C. M. Sundberg, hvilken skrifvelse äfven vidfogades betänkanDET.

Vidare anförde utskottet:

Alla dessa utlåtanden af fullt kompetenta auktoriteter öfverensstämde deri, att en gräns kunde bestämmas mellan öl och svagdricka. Bryggaren kunde *utan svårighet* göra stamvörten sådan, att den vid jäsning icke utvecklade öfver en viss procent alkoholhalt. Anmärkningsvärdt vore också, att 52 analyser å svagdricka från en mängd bryggerier i olika delar af landet, hvilka kontrollbyrån sidd. 34—36 sammanfört, visade en alkoholhalt af högst 2,22, lägst 0,59, i medeltal 1,33 volymprocent, motsvarande en stamvörtstyrka af högst 7,39, lägst 2,96, i medeltal 4,96 procent. Byrån, som sjelf föreslagit »7 procent extrakthalt hos stamvörten såsom gräns mellan dricka och andra maltdrycker», förklarade, att en sådan »vört med 60 procent utjäsning ger en dryck med högst 2,6 volymprocents alkoholhalt», men tillade, att »så pass hög alkoholhalt sannolikt högst sällan förekommer hos svagdricka, enär detta dricka numera mestadels brygges af en vört af högst 6 procent extrakthalt och med i medeltal 43 procent utjäsning» (sid. 12 f.). Byrån förklarade vidare (sid. 13), att det »i intet fall *torde vara någon svårighet* för bryggaren att nedbringa vörtens styrka till 6 à 7 procent och således äfven drickats alkoholhalt till 2,5 volymprocent eller derunder». Men ville en bryggare för ett särskildt tillfälle brygga en alkoholsvag maltdryck med större extrakthalt, så kunde han enligt herrar Almqvists och Widmans utlåtanden genom pasteurisering afbryta jäsningen på hvilket stadium som helst. Att detta vållade extra kostnad, torde man icke behöfva taga hänsyn till, då dylik extra god maltdryck alltid betingade högre försäljningspris. De i Upsala vid Erlangens bryggeri anställda försöken att tillverka ett på samma gång extraktrikt och alkoholsvagt dricka hade ock enligt prof. Widmans utlåtande utfallit så lyckligt, att vetenskapliga analyser af detta dricka under en tid af 20 månader visat en alkoholhalt af *högst 1,96 volymprocent alkohol*, medan »extrakthalten varit *högre än i något annat slag* af i landet tillverkade maltdrycker med undantag

af porter». Af herr Sundbergs yttrande framginge dessutom, att äfven *jäsmetoden* väsentligt inverkade på en maldrycks alkoholhalt i förhållande till extrakthalten.

Sedan man alltså öfvervunnit den förr vanliga invändningen, att öl och svagdricka icke kunde skiljas, så hade, yttrade utskottet, nu en annan invändning trädt fram, nemligen denna: om det i lagstiftningen skulle göras skilnad mellan handeln med öl och handeln med svagdricka, så måste en kontroll anordnas, som förhindrade lagens kringgående eller öfverträdande; en sådan kontroll komme emellertid att vålla »dryga kostnader» och borde därför icke införas utom i sammanhang med en ölskatt. Denna invändning, uttalad i kontrollbyråns ofvannämnda underdåniga utlåtande (sid. 17), upptogs af Kongl. Maj:t i dess proposition n:o 46 till 1893 års Riksdag och anfördes såsom skäl för att för det närvarande icke låta Riksdagens skrifvelse i denna del till någon åtgärd föranleda.

Utskottet förestälde sig emellertid, att en vidlyftig och dyrbar kontroll icke alls vore af behovet påkallad. Kontrollbyrån anförde (sid. 16), att den icke »betviflar, att bryggarne i allmänhet skola söka att rätta sig efter de nya förhållandena och sträfva efter att tillverka ett dricka, som verkligen uppfyller det i byråns definition på svagdricka uppställda vilkoret». Och så mycket större skäl till denna tro hade byrån, »som tillverkaren egentligen icke har något intresse af att brygga drickat starkare än medgifvet är» (sid. 18). Med anledning deraf förmenade ock byrån sjelf på samma sida, att »kontrollörens befattning skulle kunna blifva ganska lättskött och således icke kräfva någon särdeles hög kostnad».

Från kompetent håll hade också utskottet erfarit, att det för bryggarne sjelfva skulle vara en fördel att få en viss gräns bestämd, utöfver hvilken drickats alkoholhalt icke finge gå. Af professoren Almqvists skrifvelse (bil. Litt. A) framginge, att konkurrensen på senare tider tvungit bryggerierna att mer och mer öka alkoholhalten i s. k. iskällardricka. Vid ett inför utskottet af en kemist med komparator utfördt prof visade sig iskällardricka, upphemtadt från Riksdagens restauration, innehålla vida utöfver fyra volymprocent alkohol, d. v. s. att hvarje liter af sådant iskällardricka innehölle lika mycket alkohol som 8 à 9 centiliter 50-procentigt bränvin. För jembörelses skull anmärkte utskottet härvid, att en »stor sup» af Stockholms utskänkningsbolags bränvin innehölle 5 centiliter och en »liten sup» 3,75 centiliter. När nu alkoholhalten stode i sådant förhållande till

vörtens extrakthalt och kvalitet, att en vört af viss extrakthalt icke kunde vid utjäsning lemna en dryck med alkoholhalt utöfver en viss procent, så vore tydligt, att kostnaden för framställande af alkoholstarkare iskällardricka blefve så stor, att all förtjenst försvunne, då man i alla händelser icke kunde antaga, att allmänheten skulle finna sig i en höjning af samma drickas försäljningspris. Vore det alltså sant, att en bestämd gräns, utöfver hvilken drickas alkoholhalt icke finge gå, skulle vara en fördel för bryggarne, så vore det väl ock på samma gång säkert, att de till följd af konkurrensen skulle *hålla ögonen på hvarandra*, så att icke någon öfverskrede gränsen. Utrustade som de vore med instrument och laboratorier, skulle de också vara fullt kompetenta dertill. Och bättre kontroll, än detta skulle blifva, kunde nog staten icke anordna.

Sedan utskottet på detta sätt berört frågan om de större bryggerierna, som tillverka både öl och dricka, anfördes angående de egentliga svagdricksbryggerierna, att de lika litet *hädanefter som hittills* torde komma att känna sig frestade att tillverka några alkoholstarka maltdrycker. Det låga försäljningspris, som deras tillverkningar betingade, gjorde det omöjligt för dem. Såvidt utskottet visste, hade man aldrig hört några klagomål öfver för stor eller skadlig alkoholhalt i deras svagdricka.

Under sådana förhållanden ansåg utskottet, att en särskild, dyrbar kontroll alls icke vore behöflig. Det vore nog, att en gräns bestämdes, och att det, i enlighet med hvad kontrollbyrån (sid. 19) föreslagit, blefve vid äfventyr af straff förbjudet att vid handel begagna benämningen »svagdricka» för maltdrycker, som öfverskrede denna gräns. Sedan finge det vara *polismyndighetens* sak att, der misstankar om lagöfverträdelse uppstode eller der angivelse skedde, taga prof för att låta undersöka och sedan efter undersökningens resultat lagligen förfara. Så tillginge det i många andra fall. Så t. ex. finge bränvin icke säljas med mindre sprithalt än 40 procent, vin icke med större sprithalt än 25 procent. Men för detta stadgandes skull hade man icke anordnat någon särskild dyrbar kontroll. Bränvinskontrollen afsåge endast att *bevaka statens rätt till skatt*, men alls icke att kontrollera *sprithalten i det bränvin, som bränneriegaren sålde*. Skedde öfverträdelse af lagens bestämmelser om sprithalten i bränvin eller vin, så blefve det polismyndighetens sak att på gifven anledning der ingripa. Alldeles riktigt anmärkte också kontrollbyrån, sid. 19, att polismyndigheten i afseende på handeln med öl och dricka »finge samma åliggande, som nu tillkommer densamma i afseende å försäljningen

af vin, i det att den skall öfvervaka, att icke drycker af mer än 25 procent alkoholhalt säljas under benämningen vin».

Vore det alltså antagligt, att ett stadgande i nu sagda syfte vida mindre skulle komma att kringgås än många andra lagbestämmelser, så förfülle ock den af kontrollbyrån uttalade farhågan, att den, som *handlade* med svagdricka, skulle kunna komma att oskyldigt få lida för *tillverkarens* förseelse. Äfven nu stode hvarje handlande i ansvar för de varor han sålde, men klagan hade ej försports öfver att han derigenom utsattes för risken att få oskyldigt lida för förseelser, begångna af den fabrikant, hos hvilken han sjelf på god tro köpt sina varor. Faran för svagdricksförsäljaren skulle nog icke blifva större.

På hvad sätt gränsen mellan svagdricka och öl borde bestämmas, tillhörde de sakkunnige att utreda. Gent emot kontrollbyråns påstående, att »alkoholhalten ensam icke kan användas att skilja dricka från andra maltdrycker» (sid. 8), utan att gränsen bör bestämmas efter vörtens extrakthalt (sid. 16), ville dock utskottet påpeka, att byrån sjelf sade, att en vört af viss extrakthalt icke vid utjäsning kunde lemna en dryck med alkoholhalt utöfver en viss procent (sid. 12), och om så vore, syntes det utskottet allt annat än omöjligt att till skilnad mellan svagdricka och öl bestämma den vida naturligare gränsen af en viss alkoholprocent, *utöfver hvilken* svagdricka icke finge gå. Så mycket bättre vore detta, som derigenom intet hinder lades för en bryggare, som ville tillverka ett mer extraktrikt och sålunda bättre svagdricka, men genom pasteurisering eller på annat sätt förebygga dess utjäsning utöfver den för svagdricka bestämda maximiprocenten af alkohol. I den danska lagen om ölskatt (§ 2) vore ock gränsen mellan skattefritt och skattepliktigt öl satt till 2 $\frac{1}{4}$ vigtprocent alkohol, hvarförutom tillverkning af maltdryck med mer än 6 vigtprocent alkohol alldeles vore förbjuden. Om vörtens extrakthalt sades i den lagen icke ett ord. Och hade man i Danmark utan tvekan kunnat taga alkoholhalten till gräns mellan svagare och starkare maltdrycker, så borde detsamma kunna ske äfven i Sverige.

Hvad vidare anginge frågan om, *hvilken* alkoholhalt som borde bestämmas såsom gräns, och om den gränsen borde bestämmas i vigt- eller volymprocent, så vore tankarne delade. Derom ville utskottet icke heller säga annat, än att den allmänna meningen i landet, sådan den gifvit sig till känna på nykterhetsmöten, med sällsynt enhällighet uttalat sig för 2 volymprocent. I en motion vore såsom önskningsmål antydt »3 à 2 procent». Den danska lagen bestämde gränsen till 2 $\frac{1}{4}$ vigt-

procent, hvilket motsvarade ungefär 2 1/2 volymprocent. Hvad som här vore nödvändigt vore, att en rimlig gräns bestämdes. Ty dessförutan kunde handeln med de berusande maltdryckerna enligt utskottets åsigt icke på ett ändamålsenligt sätt ordnas.

Utskottet hemställde därför:

1:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det ville Kongl. Maj:t efter sakkunnig utredning bestämma en gräns mellan svagdricka och starkare maltdrycker samt dervid, om det praktiskt låter sig göra, lägga alkoholhalten till grund för en sådan bestämmelse samt, om detta bifölles,

2:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det ville Kongl. Maj:t förklara, att handeln med svagdricka skall vara fri från alla de inskränkande bestämmelser, som nu gälla handeln med maltdrycker i allmänhet, och att dessa bestämmelser följaktligen hädanefter endast skola vara tillämpliga på handeln med de starkare maltdryckerna.

Beträffande vin- och ölhandels skiljande från annan handel erinrade utskottet om, att Riksdagen i sin skrifvelse 1892 begärt ett stadgande i detta syfte beträffande landsbygden. Det vore ej skäl att nu frångå detta yrkande, helst, enligt Konungens befallningshafvandes senast utgifna femårsberättelser, den stora tillväxten i förbrukningen af maltdrycker under senare åren i väsentlig mån berott på den med landt-handeln förenade rättigheten att sälja dylika drycker.

I fråga om städerna ansåg utskottet de skäl, som i en motion anförts för ett sådant skiljande äfven i dem, vara befogade. Härtill komme, att, då det i städerna alltid funnes särskilda vin- och ölförsäljningsställen, behovet der vore vida mindre än på landet att få köpa dessa varor i hvarje matvaru- eller diversehandel. Säkerligen förleddes många att köpa i synnerhet öl just af den omständigheten, att denna vara såldes och utbjödes i de bodar, der de skulle köpa sina lifsförnödenheter. I somliga städer inrättade ock bryggare mjölk- och brödbodar i *hufvudsaklig* afsigt att der få sälja sitt öl. Dertill komme, att många innehafvare af mjölk-, bröd- och andra matvaruförsäljningsställen, som icke ville handla med öl, likväl såge sig *tvungna* dertill, emedan deras konkurrenter hade dylik handel. En sådan lagstiftning, som den här ifrågavarande, skulle för dessa vara en hjälp, medan den säkerligen i nykterhetsafseende skulle vara till gagn för allmänheten, som dock lätteligen finge sitt behof af *maltdrycker* tillfredsstäldt genom den frifigna handeln med *svagdricka*.

Vore vinet och de starkare maltdryckerna *verkliga rusdrycker*, så syntes ock ungefär samma anledning förefinnas att skilja handeln med dem som med de *destillerade* spritdryckerna från annan handel. Utskottet, som dessutom trodde, att en skilnad i lagstiftning för stad och för land icke borde göras, der icke ett särskildt behof påkallade det — något som här enligt utskottets mening icke vore fallet — kunde således icke annat än biträda motionerna i denna del.

Utskottet hemställde fördenskull af dessa skäl slutligen: att Riksdagen under förutsättning af bifall till här ofvan omnämnda framställning måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa om sådan ändring i gällande förordning, att handeln med vin och öl hvarken på landsbygden eller i stad finge förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordrades.

När dessa frågor förekommo i Andra Kammaren, uttalades från vissa håll starka tvifvelsmål, huruvida den af utskottet föreslagna åtgärden att bestämma en gräns emellan svagdricka och starkare maltdrycker vore praktiskt utförbar, likasom farhågor yttrades för att en lagstiftning i sådant syfte skulle medföra kostnader, hvilkas storlek först borde utredas.

Utskottets hemställan blef emellertid i sin helhet bifallen, beträffande första punkten, d. v. s. angående skrifvelse till Kongl. Maj:t om en dylik gräns' bestämmande, efter votering, dervid utskottets förslag godkändes med 86 röster mot 50, och i de öfriga punkterna utan votering. Kammarens i dessa frågor fattade beslut blefvo genom protokollsutdrag delgifna Första Kammaren, som öfverlemnade ärendet till sitt första tillfälliga utskotts behandling. Här behandlades ärendet i sammanhang med en del i den kammaren väckta, närbeslägtade motioner, bland hvilka särskildt torde böra nämnas herr Wieselgrens, som föreslog att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse hemställa, det Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke nu gällande bestämmelser angående försäljning af vin och maltdrycker *i stad* må kunna så ändras, att sagda försäljning i den omfattning, som på grund af förhållandena pröfvas nödig, må kunna öfverlåtas å bolag, som, i enlighet med bestämmelserna i § 9 mom. 2 och § 18 i kongl. förordningen den 24 maj 1895, bildats för att i sedlighetens intresse ombesörja bränvinsförsäljningen inom staden och fått rätten härtill å sig öfverlåten.

Första Kammarens tillfälliga utskott kunde ej dela Andra Kammarens åsikter. Utskottet anförde härom bland annat följande:

Då den myndighet, på hvars yttrande Kongl. Maj:t för kort tid sedan ansåg sig kunna bygga sitt beslut, att den ifrågasatta gräns-

uppdragningen icke borde verkställas, i detta afseende förklarat att alkoholhalten icke vore för sådant ändamål tillfyllestgörande, torde denna förklaring böra respekteras, så länge ännu icke nya rön upphäft dess giltighet. Kongl. Maj:t borde därför icke redan nu åter besväras med en skrifvelse i frågan.

För beredande af nödig åtlydnad åt den ifrågasatta gränsbestämelsen måste kontroll anordnas öfver svagdrickstillverkningen, så att icke under dennas skyddande förklädnad en menlig ölundustri bragtes till stånd. Att söka någon säkerhet häremot i det starkare ölets högre tillverkningskostnad måste vara oklokt, då ingenting hindrade dess tillverkare att göra sig för denna kostnad betäckta genom högre pris på varan, och allmänheten syntes just hysa smak för en dylik starkare vara, såsom af verkställda undersökningar framginge.

Det vore ej heller tillrådigt att ensamt å polismyndigheterna kasta kontrollen öfver den föreslagna bestämmelsens åtlydnad. Utan stöd af någon förutgående kontroll öfver tillverkningen skulle dessa myndigheter finna denna nya uppgift för sin verksamhet alltför tryckande; och svårigheterna för utöfvandet af en kontroll, som förutsatte egna nödiga insigter eller andras bistånd, torde komma att paralysera hvarje verksamt ingripande.

Jemförelsen med alkoholhalten vid bränvin vore ej tillämplig, då lagen ej kände 2 slag af bränvin, af hvilka det ena skulle lyda under andra bestämmelser än det andra, beroende på dess alkoholhalt.

För utskottet syntes det fullt tydligt, att den raska lösning af frågan om särskiljandet af svagdricka från öl, som Andra Kammaren förordat, icke skulle vara i stånd att åvägabringa ens den anspråkslösaste förbättring. Den skulle icke kunna aflägsna de öfverklagade missförhållandena, den skulle blott skapa nya.

Genom att två särskilda gånger, 1881 och 1891, åt komiterade uppdraga att affatta förslag rörande beskattning af maltdrycker hade Kongl. Maj:t visat sig ega blick för det ändamålsvidriga uti att beskatta alkoken i en af de drycker, hvilkas omåttliga förbrukning hotade landets välfärd, men låta den i den andra af dessa vara skattefri. Så länge icke denna brist i vår skattelagstiftning blifvit fyld, torde emellertid föga eller intet hopp finnas att kunna på tillfredsställande sätt genomföra den anordning, Andra Kammaren åsyftade.

Utskottet föreslog alltså, att Första Kammaren ej måtte instämma i Andra Kammarens i dessa frågor fattade beslut.

Deremot föreslog utskottet, att Första Kammaren, oberoende af den af Andra Kammaren bestämda förutsättningen af gränsupptragningen emellan öl och svagdricka, måtte begära vin- och maldryckshandelns skiljande från annan handel å landsbygden.

Beträffande förhållandet i städerna, ansåg utskottet det gagnlöst att söka bekämpa ölfylleriet derstädes genom att förbjuda dervarande handelsbodas af olika slag att försälja öl.

Borttoges ölförsäljningsrätten från en handelsbod i stad, behöfde öltillverkaren blott hyra en försäljningslokal i nästa hus, derifrån han fortsatte försäljningen. Afvämarne hade lika lätt att begifva sig dit som till boden, lika lätt att på ena stället som på det andra fortsätta sitt superi.

Mera genomgripande åtgärder syntes därför utskottet vara af nöden, och hemstälde alltså utskottet om skrifvelse i enlighet med det af herr Wieselgren föreslagna syftet.

Då ärendet förekom i Första Kammaren, bifölls utskottets afstyrkande af Andra Kammarens fattade beslut, men kammaren afslog derjemte de af kammarens utskott föreslagna positiva åtgärder i fråga om öl- och vinhandelns skiljande från annan handel å landet och dess öfverlåtande å bolag i stad.

Beträffande landthandeln verkställes dock votering, som utföll sålunda, att 63 röster voro för afslag, men 41 röster för bifall till hvad utskottet derom föreslagit.

Motståndet i denna kammare syntes hufvudsakligen stödja sig på den omständigheten, att ett bifall till utskottets förslag skulle hafva drabbat äfven svagdrickat, som en del talare ansågo böra vara för den arbetande landtbefolkningen så lätt åtkomligt som möjligt.

I bolagsfrågan stälde sig de flesta talarne afvisande, under hänvisning till åtskilliga praktiska svårigheter, som af utskottet lemnats olösta.

En talare föreslog såsom en utväg att råda bot på de omtalade missförhållandena i städerna, att man äfven i fråga om rätten till försäljning af maldrycker till afhemtning borde tillämpa det så kallade licenssystemet, det vill säga öfverlemna till de kommunala och administrativa myndigheterna att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad som vore stadgadt om rätt till utskänkning af dylika drycker få en viss bestämmanderätt i frågan.

Genom de af Första Kammaren fattade beslut hade emellertid frågan för den riksdagen fallit.

Att dess slutliga öde emellertid härigenom icke är besegladt, framgår redan af den stora tillslutning densamma såväl inom Riksdagen som inom landet i sin helhet tillvunnit sig. Den hör i sjelfva verket till de spörsmål, som den allmänna opinionen mer och mer direkt utpekar såsom förtjenta af en snar och lycklig lösning.

Att förhållandet är likartadt äfven i vårt grannland Norge har utskottet trott sig se ådagalagdt derigenom, att en med motionens grund tanke närbeslägtad fråga nyligen behandlats i norska Stortinget och den 18 februari i år föranledt ett viktigt beslut.

Utskottet har trott det vara af intresse att från Stortingets förhandling härom meddela några notiser.

Det torde vara bekant, att i Norge en komité sedan någon tid tillbaka är tillsatt för att framlägga en revision af lagstiftningen rörande öl- och vinhandeln i syfte att undanrödja den nu bestående olikheten emellan lagstiftningen rörande bränvin samt rörande öl och vin.

Utskottet vill härvid påpeka, att man i Norge med ett gemensamt namn »öl» betecknar hvad hos oss benämnes öl, svagdricka m. m.

I Stortinget hade framlagts förslag, att denna komités uppdrag skulle omfatta äfven bränvinslagstiftningen och dennas inverkan på jordbruket och handelsomsättningen.

Under diskussionen härom kom man snart nog in på frågan om nykterhetsarbetet i allmänhet. Detta föranledde en talare, att såsom sin mening framhålla, att man icke skulle kunna vinna någon verklig framgång i nykterhetsarbetet, derest man icke kunde erhålla ett välsmakande »öl», som antingen var så lindrigt beskattadt, att det kunde blifva en gångbar vara, eller också, och det helst, vore alls ej beskattadt. Det vore en hufvuduppgift för nykterhetsarbetet i Norge att få skatten lättad eller borttagen från »öl» under en viss alkoholprocent, t. ex. 2 eller 2½ procent, såsom förhållandet vore i Danmark. Talaren påpekade, att flere förslag i detta syfte framkommit, och att det sista, framställt af professor Waage m. fl., öfversändts till regeringen. Efter talarens tanke borde komitén taga denna beskattningsfråga under öfvervägande.

En annan talare var ense med den föregående derom, att det vore af mycket stor betydelse att få införd en lindrigare beskattning af det svagare ölet. Han önskade, att redan till innevarande Storting ett sådant förslag framlades.

Några andra talare instämde häri, och tillade en af dem, att redan

för två år sedan ett förslag om beskattning af öl efter alkoholstyrkan öfversändts till regeringen, utan att något derifrån afhörts. Det vore emellertid på tiden, att frågan å nyo upptoges. Det kunde icke nekas, att det vore fördelaktigt att få ett maltöl, som vore lätt beskattadt. Så länge skatten var lagd på maltet, kunde emellertid de norske jordbrukarne icke få sälja sitt korn till ölbryggarne, emedan det utländska kornet gäfve ett bättre malt än det inländska. Om deremot skatten lades på alkoholhalten, blefve förhållandet bättre.

Den först nämnda talaren tillade i ett senare anförande, att, så vidt han kände, man i Danmark hade funnit sig belåten med alkoholbeskattningen. Den enda svårighet, som kunde förutsättas, vore förbunden med den apparat, med hvilken alkoholstyrkan skulle konstateras. Talaren ville därför i detta sammanhang fästa uppmärksamheten derpå, att stipendiaten Tornöe hade konstruerat en apparat, som mycket fördelaktigt hade omtalats i landet och hvilken fullkomnade var under arbete, i sammanhang hvarmed en annan talare förklarade, att det redan förelåg så många både vetenskapliga undersökningar och sakkunniga utlåtanden, att man borde nu kunna slå ett slag i saken. Talaren hyste icke mycket tvifvel derom, att med de nöjaktiga instrument för alkoholhaltens mätande, som man nu hade, dessa frågor skulle kunna lösas på ett lämpligt sätt.

Slutligen framställde han det förslaget, att Stortinget skulle anmoda regeringen att genom en komité söka få utredd frågan om en förändring af grunden för skatten på öl från malt till alkohol.

Sedan statsrådet Engelhart, som på grund af finansministerns sjukdom å regeringens vägnar öfvervar debatten, förklarade, att han svårigen kunde tänka sig, att vederbörande departementschef kunde hafva något att invända mot förslaget, blef detta enhälligt antaget.

Vid diskussionen inom Första Kammaren 1896 — se prot. n:o 27 sid. 28 — yttrade en talare: »När man i Danmark fick den misslyckade öllagen, steg bränvinskonsumtionen i förfärande grad. Detta tyckes tyda på, att den Konungens befallningshafvande hade rätt, som för icke längesedan sade, att ölet har i icke oväsentlig grad inskränkt bränvinsförbrukningen; ty försvårar jag ölets ställning, tilltager bränvins-

förbrukningen; förbättrar jag deremot ölets ställning, motverkar det bränvinet. Åtminstone synes mig erfarenheten från Danmark gå i denna riktning».

Då denna uppgift icke blef af någon motsagd och dess innehåll är af beskaffenhet att inverka på sakens bedömande, så har utskottet vändt sig till herr statsrådet Wikblad för att, om möjligt, från den svenska beskickningen i Köpenhamn erhålla ett tillförlitligt meddelande om, huru med denna sak sig rätteligen förhåller. Till svar derpå har utskottet mottagit den skrifvelse, som under Litt. A finnes bifogad detta betänkande. Af densamma framgår, att ofvannämnda yttrande saknar tillräcklig grund.

Utskottet har äfven i år vändt sig till sakkunnige män för att höra deras tankar. Från en af dem, herr professor P. Klason, har ett svar ingått, som under Litt. B bifogas detta betänkande.

Utskottet anser sig icke hafva någon anledning att frångå 1896 års utskotts ståndpunkt.

Att en skilnad mellan svagdricka och öl kan fixeras, torde få anses oomtvistligt, då det är af sakkunniga auktoriteter, deribland kontrollbyrån, erkänt. Utskottet vidhåller ock, att gränsen både kan och lämpligast bör bestämmas efter alkoholhalten. Detta är den enda gräns, som intresserar den stora allmänheten, emedan den ensam är af betydelse för nykterhetsarbetet. Vet derjemte tillverkaren, att en viss extrakthalt i vörten icke kan vid utjäsning utveckla öfver en viss alkoholhalt i drycken, så bör det icke möta någon svårighet för honom att vid svagdricksbrygd reglera vörtens extrakthalt så, att den utjästa drycken aldrig kan öfverstiga högsta i lag för sådan dryck tillåten alkoholhalt. Hvarken i kontrollbyråns underdåniga utlåtande af den 8 oktober 1892 eller i Första Kammarens utskottsbetänkande år 1896 förekommer något, som vederlägger denna slutsats.

I herr professor Klasons utlåtande, som bifogats detta betänkande, framhålles visserligen, att alkoholhalten i en maldryck »är en från dag till dag vexlande storhet». Men deraf följer alls icke, att alkoholhalten kan *växa huru långt som helst*. När den nått ett visst maximum, går den tillbaka. Men att dess maximum alltid beror på stamvörtens styrka, framgår äfven af Prof. Klasons utlåtande i öfrigt. Och så finnes då icke

heller i detta något, som visar, att alkoholhalten icke kan hos oss lika väl som i Danmark i lagen läggas till grund för åtskilnaden mellan svagdricka och starkare maltdrycker.

Utskottet förmenar äfven, att det är genom en reglering af vörtens extrakthalt som de egentliga svagdricksbryggerierna åstadkomma ett svagdricka, som aldrig når någon sådan alkoholhalt, att man från nykterhetsvänligt håll haft anledning till klagomål. Men hvad som är *möjligt* för dem, det bör vara *lätt* för de stora ölbryggerierna, som förfoga öfver vida större tekniska resurser.

Emellertid hafva motionärerna icke bestämdt yrkat, att gränsen mellan svagare och starkare maltdrycker *skall* sättas vid en viss *alkoholhalt*, utan endast uttalat en önskan, att det må ske, i fall det praktiskt låter sig göra, lemnande åt Kongl. Maj:t att efter sakkunnig utredning deröfver bestämma. Utskottet anser sig deri hafva desto större anledning att tillstyrka deras anhållan.

Hvad angår svårigheten att åstadkomma den nödig ansedda kontrollen, är utskottet, på grunder som blifvit i 1896 års utskottsbetänkande anförda, öfvertygadt, att den icke är så stor, som man föreställer sig.

Vår lag stadgar, som bekant, straff för den, som säljer margarin eller med margarin uppblandadt natursmör såsom smör. Nu är ock bekant, att det är förenadt med mycket större svårigheter att afgöra, om ett till salu utbjudet smör är blandadt med margarin, än att utröna, om en till salu utbjuden maltdryck öfverskrider en viss alkoholhalt. Men ingen har väl ansett nödigt att på hvarje ställe, der smör tillverkas till afsalu, anordna en dyrbar och vidlyftig kontroll för att se till, att det ej må blandas med margarin. *) Nej, yppar sig anledning till misstanke, så är det polismyndigheternas sak att — med eller utan angivelse — ingripa samt låta genom sakkunnige verkställa undersökning. Men anledningar till misstanke lära säkerligen komma att yppa sig vida förr, om maltdrycker göras för starka, än om smör blandas med margarin.

Först när den dag kommer, att maltdryckerna hos oss, såsom

*) Det torde kanske vara lämpligt att här i förbigående påpeka, att den kontroll, som margarintillverkningen är underkastad, alls icke har till ändamål att förhindra försäljning af margarin eller margarinblandadt smör såsom natursmör, utan något helt annat, nemligen att tillse, att margarinen må tillverkas endast af fullgoda och för helsan ofarliga materialier, samt att tillverkningen i öfrigt må bedrivas på ett sådant sätt, att fabrikatet icke blir för helsan menligt.

t. ex. i Danmark och Norge, blifva skatteobjekt, torde en vidlyftig statskontroll blifva nödvändig. Men då lemnar ock skatten nödiga medel dertill.

Utskottet tillåter sig alltså att tillstyrka,

1:o) att kammaren för sin del må besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t efter sakkunnig utredning bestämma en gräns mellan svagdricka och starkare maltdrycker samt dervid, om det praktiskt låter sig göra, lägga alkoholhalten till grund för en sådan bestämmelse.

Motionärerna hemställa vidare, att, under förutsättning af bifall till föregående punkt, handeln med svagdricka må befrias från de inskränkande bestämmelser, som nu gälla handeln med maltdrycker i allmänhet. Mot detta förslag hafva betänkligheter uttalats på den grund, att man fruktat, att en fullkomligt fri, af all kontroll obunden handel med svagdricka kunde föranleda missbruk af betänklig art. Utskottet kan dock icke se, att motionärerna yrkat annat än frihet för svagdrickat från de inskränkande bestämmelser, *som nu gälla handeln med maltdrycker*. Och utskottet föreställer sig, att, vid bifall till detta yrkande, svagdrickat skall komma att hänföras till de icke spirituösa drycker, som omförmälas i § 8 af kongl. förordningen den 24 oktober 1885, nemligen kokadt kaffe, the, chokolad etc., medan de strängare bestämmelser, som nu angå maltdrycker i allmänhet, inskränkas till att gälla endast de starkare maltdryckerna. Under sådana förhållanden hemställer utskottet,

2:o) att under vilkor af bifall till punkt 1:o kammaren må för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att handeln med svagdricka må frigöras från de inskränkande bestämmelser, som nu gälla handeln med maltdrycker i allmänhet.

Ytterligare yrka motionärerna, att i lag må varda bestämdt, att handeln med de starkare maltdryckerna icke må vare sig i stad eller på landet förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras.

Utskottet hänvisar till motiveringen i det betänkande, som afgafs om denna sak vid sistlidna års riksdag, och hemställer under vilkor af bifall till punkt 1:o,

3:o) att kammaren för sin del må besluta, att Riksdagen i skrifvelsen till Kongl. Maj:t anhåller om sådan ändring i kongl. förordningen den 24 oktober 1885, att handel med vin och starkare maltdrycker icke må på landet förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras.

Då det icke torde kunna bestridas, att förhållandena vid handelsyrkets utöfvande i stad och på landsbygden i beaktansvärda hänseenden ställa sig olika, synas äfven olika bestämmelser dervid rörande nu föreliggande fall vara önskvärda. Det har nemligen visat sig, att under det från landsbygden länge och med styrka påvisats behofvet af öl- och vinhandelns skiljande från annan handel, detta behof icke från stads-samhällellenas sida framträdt i samma vidsträckta mån. I dessa sista har man icke haft något att anmärka mot det sätt, hvarpå denna handel bedrifvits i fullt furnerade specerihandelsbutiker, men en välgrundad klagan har deremot försports från många håll öfver handeln med öl och vin från sådana, merendels i städernas utkanter belägna, handelslägenheter, der lagret af de båda nämnda dryckesvarorna torde varit, om icke alldeles den enda, likväl den allra hufvudsakligaste affärgrenen. Det synes därför utskottet, som om lagstiftningen i nu föreliggande hänseende rörande städerna borde gå i den rigtning, som närmare angifves i den af herr Leman i Riksdagens Första Kammare väckta motionen n:o 45. Men då innehållet i nämnda motion i följd af dess detaljbestämmelser torde falla utom ramen af den motion, som nu föreligger till Andra Kammarens behandling, samt det beslut, som Riksdagens Första Kammare kan komma att öfver nämnda motion fatta; torde för ärendets behöriga utredande böra afvaktas, får utskottet hemställa,

4:o) att denna del af herr Waldenströms m. fl. motion ej för närvarande måtte föranleda till något kammarens beslut.

Stockholm den 23 mars 1897.

Å utskottets vägnar:

P. WALDENSTRÖM.

Reservation

af herrar *Waldenström, J. Nordin, E. Andersson* och *J. E. Centerwall*, som ansett, att utskottets betänkande bort i punkt 4:o) hafva följande lydelse:

Hvad angår städerna, tror utskottet, att en förening af ölhandel och annan handel är än mindre af behofvet påkallad der än på landet. Att en sådan förening medför väsentliga olägenheter, deröfver höres en allmän klagan. Särskildt anmärkningsvärdt i detta afseende är ett nyligen afgifvet utlåtande från polismyndigheten i Göteborg till stadens magistrat, enligt hvilket polismyndigheten anser, att det tilltagande ölfylleriet beror på den rättighet, som hvarje handlande har att sälja öl till afhemtning.

Har man för öfrigt funnit det vara i nykterhetens intresse att såväl för stad som för landet genom lag stadga, att handel med maldrycker *till förtäring på stället* — likasom *all* handel med bränvin — icke må ega rum i förening med annan handel, så torde samma skäl, som motiverat detta stadgande, kunna med lika rätt anföras för det yrkandet, att icke heller handel med starkare maldrycker *till afhemtning* må förnas med annan handel.

Icke heller torde denna handel med de starkare maldryckerna vara för städernas handlande af den betydelse, att dess upphörande i det stora hela vållar dem så afsevärda olägenheter, att de på något sätt kunna sägas uppväga olägenheterna af de närvarande förhållandena. I alla händelser komma de icke att lida deraf så mycket som landthandlandena.

Annorlunda kan det, såsom inom utskottet blifvit omnämndt, i vissa fall komma att ställa sig med vinhandeln, som hittills i städerna utgjort en afsevärd del af mången specerihandlares affär. Men då det icke kan vara lämpligt, att en alkoholstarkare dryck (vinet) undandrages bestämmelser, som stipuleras för en alhoholsvagare (ölet), och då ju hvarje inskränkning i förut gällande rättigheter måste medföra större eller mindre förluster för dem, som af dessa rättigheter förut haft fördel, så har utskottet icke kunnat finna skäl att i förevarande fall gifva åt handeln med vin större frihet än åt handeln med öl, allrahelst utskottet är förvissadt, att det skulle gifva anledning till många missbruk.

Då slutligen utskottet vidhåller den i 1896 års utskotts betänkande uttalade mening, att en olika lagstiftning för stad och för landsbygd icke bör förekomma, *utan att ett verkligt behof deraf är för handen*, men ett sådant behof icke i förevarande fall torde kunna uppvisas, så hemställer utskottet under ofvannämnda förutsättning,

4:o) att kammaren för sin del må besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller om sådana bestämmelser, att icke heller i stad handeln med vin och maltdrycker må förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras.

Bil. A.

Afskrift.

Statens Statistiske Bureau, Köbenhavn K. den 9 Marts 1897.

I Besvarelse af Udenrigsministeriets ærede Skrivelse af 5:te d:s, hvormed fulgte den hermed tilbagefølgende Skrivelse til den svenske Statsraad Wikblad, skal Bureauet tillade sig at ytre følgende:

En Opgørelse af Forbruget af Brændevin som Nydelsesmiddel maa af den Grund stedse være omtrentlig, at en Del af det producerede Spiritus anvendes i industrielle Öjemed, uden at denne Del kendes. De følgende Tal angive derfor hele Brændevinsproduktionen i hvert af de anførte Aar, med Fradrag af den Del, der er udført mod Afgiftsgodtgørelse, men uden Fradrag for Forbrug i industrielt Öjemed, hvilket altsaa ved Sammenligning af Tallene betragtes som ensartet fra Aar til Aar. Til Supplering af Oplysningerne kunde der vel være Spørgsmaal om ogsaa at inddrage de indførte Spiritusmængder, men dels spille disse ingen Rolle af Betydning i Forhold til den udenlandske Produktion, dels lader det egentlige Brændevin sig ikke udskille af Inførselstallene, dels endelig er der ingen saadan Forandring i disse, at de kunne indvirke forstyrrende paa den Sammenligning, der fremgaar af de nedenanførte Data.

Mængden af produceret Spiritus, reduceret til 8°, med Fradrag af de afgiftsgodtgjorte Udførselsmængder, udgjorde i hvert af Aarene 1880—96 i *Millioner Potter*:

1880—37,5	Mill. Potter	1886—32,1	Mill. Potter	1892—34,7	Mill. Potter
1881—34,6	»	1887—31,8	»	1893—35,7	»
1882—35,5	»	1888—30,8	»	1894—34,3	»
1883—35,0	»	1889—30,1	»	1895—34,9	»
1884—34,2	»	1890—30,4	»	1896—36,8	»
1885—32,4	»	1891—32,4	»		

De ovenstaaende Tal kunne samles i tre Grupper: Femaaret 1880—84, Femaaret 1886—90 og Femaaret 1892—96. Naar i denne

*) Ordet »udenlandske» är, såsom sammanhanget visar, ett skrifvel, då meningen uppenbarligen måste vara »indenlandske».

Gruppering Aarene 1885 og 1891 ere oversprungne, er det, fordi det sidstnævnte Aar var et Overgangsjaar, i Löbet af hvilket Ölbeskatningsloven traadte i Kraft, og vil man derfor eliminere dette Aar ved Sammenligningen af Femaaret 1892—96, hvor Beskatningen var fuldt i Kraft, med det foregaaende Femaar, 1886—90, hvor der ingen Beskatning fandtes, saa maa man atter, naar sidstnævnte Femaar skal sammenlignes med det nærmest foregaaende, udelade et tilsvarende Mellemaar. Vi faa derefter:

1880—84 gennemsnitlig aarlig . . .	35,4 Mill. Potter
1886—90 » » . . .	31,0 » »
1892—96 » » . . .	35,3 » »

Af disse Tal ses det, att det aarlige Forbrug i første Halvdel af 90:erne er noget mindre end det aarlige Forbrug i første Halvdel af 80:erne, og det uagtet Folketallet i den mellemliggende Periode er steget med godt $\frac{1}{9}$. Dersom Forbruget havde fulgt Folketallet, skulde Gennemsnitstallet for 1892—96 have været 39,3 Mill. Potter. Da det er 35,3 Mill., er der altsaa, sammenlignet med 1880—84, en forholdsvis Nedgang paa 4 Mill. Potter aarlig.

Anderledes stiller Forholdet sig, naar man tager 1886—90 med ind i Betragtningen. Gennemgaar man nemlig Tallene for de enkelte Aar i hele Tiaaret 1880—90, viser der sig en virkelig fortsat Nedgang, og en Sammenligning af Decenniets to Femaar giver jo en gennemsnitlig Nedgang fra 35,3*) til 31,0 Mill. Potter. Denne Nedgang kan skyldes stigende hel eller delvis Afholdsbevægelse og andre lignende Aarsager, men skyldes efter al Sandsynlighed tillige i væsentlig Grad forøget Forbrug af bajersk Öl. Stigningen i 80:erne i Forbruget af bajersk Öl kan af den Grund ikke konstateres, at man ikke kender Ölforbruget i Aarene för 1891. Men efter hvad der underhaanden kendtes angaaende Omfanget af Ölproduktionen, er der megen Rimelighed for den Antagelse, der ogsaa paa anden Maade kan bestyrkes, at der fandt en stærk Tilvækst Sted af Ölforbruget i 80:erne og derefter betydelig Nedgang ved Ölskattens Indførelse. Det er ikke usandsynligt, at först nu, i Midten af 90:erne, er der efter den ny foregaaede Stigning i Löbet af det sidste Femaar, samme Forbrug af bajerskt Öl pr Hoved af Befolkningen som i Midten af 80:erne.

*) Här måste åter vara ett skrifvel »35,3» i st. f. »35,4», såsom den ofvan stående tabellen visar.

Dersom nu Nedgangen i Brændevinsforbruget fra 1880—84 til 1886—90 havde fortsat sig i tilsvarende Grad i de følgende Aaringer, vilde Tallet for 1892—96 være blevet 27,2 i Stedet for 35,3 Mill. Potter, og sættes denne Forskel i direkte Forbindelse med Ölskatten, skulde dette altsaa kunne udtrykkes ved at Brændevinsforbruget uden Ölskatten nu vilde være c. en Femtedel lavere end det er.

For at resumere: Det er urigtigt at udtale at Brændevinskonsumtionen er stegen »i förfärande grad». Den Nedgang i Forbruget, som anden Halvdel af 80:erne blev Vidne til i Forhold til förste, er vel ikke allene bleven standset, men fulgt af en Opgang i förste Halvdel af 90:erne, og dette Tilbageslag skyldes vistnok væsentligt en Formindskelse af Forbruget af bajersk Öl paa Grund af Ölskatten. Men Tilbageslaget er dog ikke saa stærkt, at man har naaet Brændevinsforbruget for et Decennium siden, i förste Halvdel af 80:erne, end icke absolut, og langt mindre, naar der tages Hensyn til Forögelsen af Folketallet.

Marcus Rubin.

Bil. B.

Till Riksdagens Andra Kammares Tillfälliga Utskott n:o 2.

Enligt skrifvelse af herr lektor P. Waldenström, har utskottet anmodat mig meddela några reflexioner öfver mig tillsända utskottets utlåtande rörande den af herr Waldenström och ett större antal medlemmar af kammaren afgifna motion n:o 143.

Efter tagen kännedom om berörda utlåtande, får jag värdsamt härom anföra följande.

Beträffande frågan om det lämpligaste sättet för lagstiftningen att skilja emellan olika slag af maldrycker, så har dervid blifvit föreslaget att antingen uteslutande fästa sig vid dryckens alkoholhalt eller ock begagna sig af den s. k. stamvörtens styrka.

Det är en känd sak, att i fall man vill bygga ett solidt hus, måste man sätta det på en solid grund. Detta torde möjligen också gälla beträffande lagstiftningen.

För ifrågavarande fall erbjuder, enligt mitt förmenande, endast stamvörtens styrka denna solida grund, ty denna är för hvarje maltdryck en oföränderlig storhet, oberoende af hur drycken är tillverkad, oberoende af dess ålder, oberoende af behandlingssättet i öfrigt. Alkoholhalten deremot är en från dag till dag vexlande storhet, alldenstund hvarje maltdryck måste konsumeras, innan jäsningen är fullständigt avslutad, och sålunda medan ännu alkoholbildningen pågår. Detta gäller framför allt öfverjästa maltdrycker, och synes det sålunda icke vara principrättigt att basera lagstiftningen på en så föränderlig storhet som alkoholhalten.

Häremot skulle kunna göras följande kontrapåstående:

Det anförda bör ej utgöra ett hinder för lagstiftningen att utslutande fästa sig vid alkoholhalten. Det blir bryggarens ensak att der- efter bestämma styrkan af stamvörten.

Påståendet har utan tvifvel sin rättighet, för så vidt bryggaren kan under alla förhållanden på förhand säkert beräkna förjäsningsgraden, d. v. s. den procent af extraktet, som vid jäsningen öfverföres i alkohol. I fall man vill anlita pasteurisering, så torde man kunna säga, att detta också i verkligheten är möjligt, åtminstone inom vissa gränser, men man måste också, sanningen likmätigt, säga, att saken icke dermed är löst hvarken på ett tekniskt eller ekonomiskt tillfredsställande sätt, då det gäller produktion i stort. Sådana de faktiska produktionsförhållandena inom ölindustrien äro, innebär det en orimlighet af lagstiftningen att förutsätta nödvändigheten af pasteurisering af alla maltdrycker. Lagstiftningen torde väl emellertid böra utgå från de produktionsförhållanden, som faktiskt existera, och icke från sådana, som kunna tänkas.

Under förutsättning att bryggaren har till sin disposition ett lämpligt malt, en passande jästras, står på höjdpunkten af skicklighet i sitt yrke och kan dertill kommendera, att ölet verkligen kommer till konsumtion, när han så beräknat, då har han äfven inom vissa gränser i sin hand att på förhand beräkna förjäsningsgraden. Då nu emellertid ett af dessa vilkor sällan finnes för handen, och han icke kan vara garanterad de öfriga heller, så inses omöjligheten af säkra hithörande beräkningar.

Fördelarne sålunda af att utgå från stamvörten vid en eventuel lagstiftning beträffande maltdrycker, äro:

- 1:ö) principrättighet;
- 2:ö) omöjlighet för producenten att oafsigtligt handla emot lagen.

Då nu dertill kommer, att man får, så att säga, stamvörtens styrka på köpet vid bestämmandet af alkoholhalten, detta må nu ske efter direkta eller indirekta metoder, så är det svårt att inse någon egentlig fördel af att uteslutande fästa sig vid alkoholhalten.

Ville man ändock af särskilda skäl uteslutande hålla sig till alkoholhalten vid det lagliga skiljandet emellan svagare och starkare maldrycker, så torde verkningarna af en sådan lag vara väsentligen olika, beroende på hvad lagstiftningen egentligen åsyftar. Är det uteslutande eller dock i hufvudsak fråga om beskattning af maldrycker, leder beskattningsformen tydligen till en produktion af låg kvalitet af den skattefria varan, och detta är i viss mån också förenligt med statens intresse, ty ju mer kan det antagas, att konsumtionen af den bättre varan, trots det med skatten ökade priset, håller sig uppe, desto större blir också följaktligen statsinkomsten. Det är nemligen tydligt, att då beskattningsformen för det med sig, att det är förenadt med en viss risk att förbättra kvaliteten på den skattefria varan, då derigenom alkoholhalten kan råka att blifva för hög, så kommer konkurrensen att drifva förhållandena i den motsatta riktningen, eller produktion af en lägre kvalitet. Denna omständighet, jemte det förhållandet, att hvarken konsumenter eller återförsäljare kunna tänkas gynna ett kringgående af lagen, gör, att kontrollen icke synes nödvändigt behöfva vara i högre grad effektiv.

Beträffande konkurrensens förhållande till alkoholhalten anföres i utskottets utlåtande, att enligt professoren Almqvists skrifvelse, »konkurrensen på senare tider tvungit bryggerierna att mer och mer öka alkoholhalten i s. k. iskällardricka».

Saken kan visserligen skenbart synas så, men i verkligheten förhåller det sig emellertid tvärt om. Konkurrensen drifver till framställandet af alkoholsvagare drycker. Rigtigheten häraf torde utan vidare inses deraf, att det är en faktisk omöjlighet för någon, han må ha än så stor öfning, att på smaken bedöma alkoholhalten. För bryggaren är därför alkoholhalten i maldrycker städse i och för sig en bisak. Han sträfvar efter att framställa ett öl, som, hvad smak, klarhet och hållbarhet beträffar, är till konsumentens belåtenhet, och det är tydligt, att med ju mindre alkoholhalt han kan åstadkomma en viss effekt i berörda hänseende, desto mindre blir maltåtgången, desto billigare driften. I den mån tekniken sjelf möjliggör detta, och i den mån industrien förstår att

tillgodogöra sig teknikens framsteg i nämnda hänseende, måste vi med nödvändighet få ett allt alkoholsvagare öl.

Sker nu åter lagstiftningen utslutande i nykterhetens intresse, så att lagen icke befattar sig med produktionen af maldrycker, utan endast med försäljningen deraf, så ställa sig dess verkningar tydligen något annorlunda. Det är visserligen naturligt, att man då utslutande vill fästa sig vid alkoholhalten, efter det är endast den, som lagen egentligen afser.

Nu är det tydligt, att såväl producenter som återförsäljare och konsumenterna komma att förhålla sig till sådan lagstiftning på helt annat sätt, än när det gäller endast beskattning. Hvad producenten beträffar, så berör beskattningen, i fall den hålles inom måttliga gränser, honom icke, eller i mycket ringa grad, den ingriper icke i hans omsättningsförhållanden, den förstör icke hans kundkrets. Helt annorlunda blir förhållandet tydligen, när lagen ingriper i hans försäljning, när den inskränker hans afsättningsområde. Han kan i en dylik lagstiftning ej se något annat än ett ingripande i hans lagliga näringsfång. På samma sätt verkar lagen på återförsäljarna, den minskar deras årsomsättning, den minskar deras nettovinst. Nu är för många småhandlande förtjensten på ölförsäljningen en af de väsentliga existensfaktorerna.

Hvad slutligen konsumenterna beträffar, så måste man antaga, att en afsevärd del af landets befolkning betraktar en dylik lagstiftning såsom tyrannisk. Fakta, säger man, visa, att nykterheten år efter år tilltager i landet, hvilket måste bero på att motståndskraften mot ett omätligt njutande af spritdrycker växer. Hvarför skall man, frågas det, åsättas flera förmyndare, när man har visat, att man kan reda sig med dem, som man redan har?

Hvarken producenter, konsumenterna eller återförsäljarna göra sig sålunda något samvete af att bryta mot lagen, att kringgå lagen. Det är ju ingen stöld man begår vid en sådan handling, det är endast en reaktion emot, hvad man anser såsom ett otillbörligt ingrepp i de individuella fri- och rättigheterna.

Hvad Första Kammarens tillfälliga utskott i saken anfört, synes mig därför fullständigt riktigt: »För beredande af nödig åttlydnad åt den ifrågasatta gränsbestämmelsen måste kontroll anordnas öfver svagdrickstillverknningen, så att icke under dennas skyddande förklädning en menlig ölundustrifragtes till stånd. Att söka någon säkerhet häremot i det starkare ölets högre tillverkningskostnad måste vara oklokt, då ingenting

hindrade dess tillverkare att göra sig för denna kostnad betäckta genom högre pris på varan, och allmänheten syntes just hysa smak för en dylik starkare vara, såsom af verkställda undersökningar framginge.

Det vore ej heller tillrådligt att ensamt å polismyndigheterna kasta kontrollen öfver den föreslagna bestämmelsens åtlydnad. Utan stöd af någon förutgående kontroll öfver tillverkningen skulle dessa myndigheter finna denna nya uppgift för sin verksamhet alltför tryckande; och svårigheterna för utöfvandet af en kontroll, som förutsatte egna nödiga insigter eller andras bistånd, torde komma att paralysera hvarje verksamt ingripande.»

Att skilja mellan maltdrycker af olika slag, beträffande handeln dermed, skulle sålunda, enligt mitt förmenande, hafva mindre gynsamma följder.

Tror man sig ändock från nykterhetens synpunkt böra taga detta steg, så bör naturligtvis vörtens styrka — resp. alkoholhalten i den färdiga varan — sättas så högt, som är förenligt med varans egenskap att kunna utgöra en till kvaliteten hållbar, smaklig och närande dryck, och tillika vara så litet berusande som möjligt.

Vill man nu sätta gränsen för stamvörten så lågt som 5—7 procent, så ger man uteslutande åt svagdrickat en frihetsställning. Svagdrickat kan emellertid såsom dryck endast ersätta vattnet. Skall det ersätta ölet, måste en samtidig konsumtion af bränvin eller andra destillerade drycker tillkomma, och man får ändock icke samtidigt den näring, som ölet ger. Det är sålunda tydligt, att ett mera betydligt fördyrande af de bättre maltdryckerna, resp. ett afsevärdt försvårande af tillgången till dem, skall med nödvändighet medföra en ökad konsumtion af bränvin och liknande drycker. Erfarenheten från vårt broderland och från Danmark synes ock till fullo bekräfta detta. Det är i sjelfva verket tydligt, att man måste under angifna förhållanden föredraga bränvinet framför ölet, då man icke riskerar, att detta under förvaringen försämras eller förderivas, hvilket deremot är fallet med ölet.

Man bör tilläfväntas icke lemna ur sigte, att öl, i likhet med vin, kaffe, té m. m., är så att säga en sjelfständig dryck, egnad att underlätta och befordra det sällskapligen samlifvet menniskor emellan, och har i det afseendet ett försteg framför nämnda drycker, att dess tillverkning spelar en ytterst framstående rol i landets näringslif.

En stamvört af 10—11 procent med 60 procents förjäsningsgrad ger en dryck med 3—3 $\frac{1}{4}$ viktprocent alkohol, och i mån som, såsom

förut är nämndt, tillverkaren förmår att åstadkomma på billigt sätt en vara med låg förjäsningsgrad och samtidig hållbarhet, kommer han med nödvändighet att sträfva i den riktningen, hvilket alltså blir liktydigt med lägre alkoholhalt än den ofvan angifna.

Utskottet säger visserligen, att »den allmänna meningen i landet, såsom den gifvit sig till känna på nykterhetsmöten, med sällsynt enhällighet uttalat sig för 2 volymprocent». Ett sådant uttalande torde emellertid ej i och för sig innehålla något bindande argument, med mindre det kan visas, att det stöder sig på en säker och vidsträckt erfarenhet. Nu har emellertid här i landet aldrig producerats i större skala några maltdrycker med cirka 3 procent alkoholhalt, utan denna har i regeln legat betydligt öfver eller betydligt under detta tal. Det är sålunda en faktisk omöjlighet, att påståendet om att angifna alkoholhalt skall befordra onykterheten kan hvilas på en säker erfarenhet, förvärfvad inom eget land.

Då nu denna alkoholhalt eller en stamvört af 10—11 procent erbjuder en dryck, som torde så småningom kunna inarbetas i allmänhetens smak, att fungera såsom öl, och ej heller saknar hvarken närande eller upplifvande egenskaper, så torde, enligt mitt ringa förmenande, lagstiftningen i nykterhetens intresse icke böra sträcka sina fordringar högre än att medgifva full frihet för en dryck, beredd af en 10-procentig stamvört med ett remedium af 1 procent derutöfver eller med en alkoholhalt af 3 viktprocent och ett remedium af $\frac{1}{2}$ procent deröfver, åtminstone icke förrän det visar sig, att en sådan vara leder till ur nykterhets-synpunkt afsevärda missbruk.

Det är tydligt, att i och med att en dylik vara kan förvärfva sig förtroende hos allmänheten, försvinner begäret att kringgå lagen, och i alla hänseenden måste risken af en ofullständig kontroll vara långt större, i fall man endast undantager svagdrickat, än i fall man äfven medgifver frihet för ett, låt vara svagt, men dock verkligt öl. Till äfventyrs riskerar man med en försigtig lagstiftning mindre en för nykterheten och för landet farlig reaktion.

Stockholm den 9 mars 1897.

Peter Klason.